

UOT 658.5

DOI 10.30546/JIECM.2025.2.2023

AZƏRBAYCANDA QASTRONOMİK TURİZMİN İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ VƏ PERSPEKTİVLƏRİ

İbrahim Vüqar oğlu Quliyev

Qərbi Kaspi Universiteti

İbrahim.quliyev@gmail.com

***Xülasə.**Təcrübədə əhalinin və turistlərin mədəni qidalanmaya artan tələbi, ətraf mühit, kənd təsərrüfatı və turizm sahələrinin bir-biri ilə əlaqəsinin güclənməsi qastronomik turizmi dünyanın bir çox ölkələrində vacib inkişaf istiqamətinə çevirmişdir. Azərbaycanda da regionların müxtəlifliyi, mədəni irs, kənd təsərrüfatı məhsulları və milli mətbəx turizm sahəsində respublikamızın üstün potensiala malik olduğunu göstərir. Günümüzdə mədəni qidalanma, milli mətbəx yönümlü turizmin ölkə üçün strateji istiqamət kimi formalaşmasının vacib olması tədqiqatımızın mövzusunu bir daha aktual etmişdir. Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün tədqiqat zamanı Azərbaycanda qastronomik turizmin nəzəri əsasları, onun mövcud vəziyyəti, sosial-iqtisadi əhəmiyyəti, problemləri və gələcək inkişaf perspektivləri kimi məsələlər tərəfimizdən araşdırılmışdır.*

***Açar sözlər:** qastronomik turizm, kənd təsərrüfatı, turizm əlaqəsi, Azərbaycan mətbəxi, turizm strategiyası*

Giriş.Qastronomik turizm — turistlərin səyahət edərkən həmin ölkənin və ya regionun mətbəxini, yerli qida məhsullarını, kulinariya irsini və yemək mədəniyyətini nəzərdən keçirmək məqsədi ilə həyata keçirdikləri turizm növüdür. Bu trend eyni zamanda son illərdə sürətlə artan sahədir və dünyada, həmçinin Cənubi Qafqazda da özünü geniş miqyasda göstərməkdədir. Azərbaycanda da turizm sahəsi neft-qaz sektoru ilə yanaşı diversifikasiya strategiyasının bir hissəsi kimi genişlənməkdədir. Ölkənin zəngin mətbəxi və kənd təsərrüfatı potensialı bu sahədə daha çox üstünlük yaradır.

Hazırda Azərbaycanda turizm strategiyaları arasında qastronomik turizmin inkişafı ön plandadır. Belə ki, ölkəmizdə Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən bu istiqamətə dair müxtəlif təşəbbüslər həyata keçirilir.

Qastronomik turizmin mahiyyəti və nəzəri əsasları.

Qastronomik turizm anlayışı turistin səyahəti zamanı yalnız həmin yerin görməli yerləri ilə deyil, həm də onun mətbəxi, yerli məhsulları, yemək mədəniyyəti, kulinariya irsi ilə qarşılaşmasını ifadə edir. Bu növ turizm aşağıdakı əsas komponentləri özündə birləşdirir:

- Yerli qida məhsulları və kənd təsərrüfatı ilə turizm arasındakı əlaqəni;
- Mətbəx mədəniyyəti və yemək təcrübəsinin turizm məhsulu kimi istifadə olunmasını;
- Regionun identitetinin və mədəni irsinin qida vasitəsilə tanıtılmasını;
- Turizmin kənd və regionlara yönələrək gəlir yaratması, yerli icmaların inkişafına töhfə verməsini.

Regionlarda iqtisadi diversifikasiya, kənd təsərrüfatı məhsullarının turizm üçün transformasiyası, istifadə edilməmiş mətbəx irsi və kulinariya mədəniyyətinin kommersionlaşdırılması, turistlərin ölkə və region haqqında daha dərin təcrübə əldə etməsi kimi amillər qastronomik turizmin əsas faydalarını özündə əks etdirir [1,2].

Beləliklə, dövlət siyasəti və turizm planlaşdırması baxımından qastronomik turizm yalnız “yemək üçün səyahət” deyil, həm də mədəniyyət, kənd təsərrüfatı və turizm arasında sinerji yaradacaq strateji sahə kimi qəbul edilir.

Azərbaycanın gastronomik potensialı.

Azərbaycanda gastronomik turizmin bir sıra göstəriciləri mövcuddur:

1. Milli mətbəx və kulinariya irisi. Azərbaycanda milli mətbəx zəngindir, müxtəlif regionlarda fərqli yeməklər və hazırlama üsulları mövcuddur. Ölkədə 2000-ə yaxın resept kimi geniş mətbəx irisinin olması turistlər üçün maraqlı təcrübə təklif edir.

2. Regionların məhsul potensialı və kənd təsərrüfatı. Ölkənin təbii şəraiti, iqlimi və torpaq strukturu kənd təsərrüfatı üçün əlverişlidir. Bu isə yerli məhsulların keyfiyyətinin yüksəldilməsi və gastronomik turizmə uyğun transformasiyası üçün imkan yaradır. Məsələn, regionlarda yerli məhsulların, xüsusən “Slow Food” modelinə uyğun olaraq qorunması və turizmə yönəldilməsi təşəbbüsləri mövcuddur.

3. Beynəlxalq tanınma və təbliğat. Azərbaycanda gastronomik turizmin təbliğinə dair misallar çoxdur. Məsələn, ölkə 2025-ci ildə “Best Culinary Destination” mükafatına layiq görülüb. Həmçinin, milli turizm təşkilatları beynəlxalq festival və sərgilərdə Azərbaycan mətbəxini təqdim edirlər.

4. Yeni infrastruktur və təhsil təşəbbüsləri. Mövzuya dair bilik və peşəkarlığın artırılması məqsədilə ölkədə müasir gastronomik təhsil müəssisələri açılır. Məsələn, Turan Gastro Tourism Academy Sumqayıtda fəaliyyət göstərir və beynəlxalq standartlara uyğun peşə hazırlığı təklif edir.

Beləliklə, Azərbaycanda gastronomik turizm üçün real və güclü potensial formalaşmaqdadır.

Qastronomik turizmin sosial-iqtisadi əhəmiyyəti.

Qastronomik turizmin Azərbaycanda sosial-iqtisadi baxımdan mühüm rol oynayan bir sıra modelləri mövcuddur:

- **Yerli gəlirlərin artması:** Turistlərin qida mədəniyyətini nəzərdən keçirmək üçün səfər etməsi regionlardakı kənd təsərrüfatı məhsullarının bazara çıxışını artırır. Bu isə kənd yerlərində gəlirin yüksəlməsinə və dayanıqlı iqtisadi fəaliyyətin formalaşmasına töhfə verir.
- **Kənd və regionların inkişafı:** Qastronomik turizm təkcə şəhərdə deyil, kəndlərdə, regionlarda da fəaliyyət göstərə bilər. Mətbəx irisi ilə bağlı kənd evləri, yerli restoranlar, kulinariya yarmarkaları təşkil oluna bilər. Bu isə regionlararası disbalansı azalda bilər.
- **Mədəni irsin qorunması və tanınması:** Milli mətbəxin və kulinariya irsinin turizm məhsulu kimi istifadə edilməsi ilə Azərbaycan regionlarının mədəni və tarixi dəyərləri daha geniş yayılır.
- **Turizmin diversifikasiyası:** Neft-qaz əsaslı iqtisadiyyatdan turizmə keçidi təmin edən tədbirlər çərçivəsində gastronomik turizm alternativ gəlir mənbəyi olur.
- **İş yerlərinin yaradılması:** Yerli restoranlar, kulinariya turları, qida məhsullarının emalı sahələri kimi əlaqəli sahələrdə iş yerləri açılır.

Bütün bu amillər göstərir ki, gastronomik turizm yalnız turizm sektoru üçün deyil, geniş sosial-iqtisadi kontekstdə stratejik sahədir. Cədvəl 1-də Azərbaycanda gastronomik turizmin illər üzrə inkişaf dərəcəsi öz əksini tapmışdır [3,4].

Cədvəl 1.**Azərbaycanda gastronomik turizmin illər üzrə inkişaf dərəcəsi**

Dövr	Əsas diqqət və fəaliyyətlər	İnkişafın dərəcəsi / trend
2018–2021	Qastronomiya turizmi potensialının ilkin analizi, kulinariya mədəniyyətinin bərpası, prototip turizm məhsulları	Bu dövr hələ qismən başlanğıc mərhələsi idi; gastronomik turizm dövlət siyasətində prioritet kimi yox idi, amma hazırlıq işləri aparılırdı.
2022	Kulinariya strategiyasının tərtibatı; gastronomik turizmin strateji sənəd üzərində planlaşdırılması	Bu il strategiya səviyyəsində gastronomik turizm üçün planlar hazırlandı.
2023	Turizm Strategiyası 2023–	Bu il gastronomik turizm daha

№ 2/2025

səh.28-32

	2026 qəbul edildi; beynəlxalq tanıtım, festival iştirakları	aktiv promosyon mərhələsinə keçdi.
2024	Terra Madre festivalı iştirak, "Slow Food" marşrutlarının təşviqi	Güclü beynəlxalq görünürlük; yerli kulinariya irsinin turizm marşrutlarına inteqrasiyasının real təzahürü.
2025 və sonrası	Enoturizm genişlənir; strateji investisiyalar; beynəlxalq tanınma və	2025-ci ildə Azərbaycan "Best Culinary Destination" seçildi. Bu, turizmin kulinariya istiqamətində böyüməsi üçün möhkəm baza yaradır.

Mövcud vəziyyət və problemlər.

Azərbaycanda gastronomik turizmin inkişafında bir sıra müsbət addımlar atılsa da, bir o qədər çətinlik və maneələr də mövcuddur:

Turizm agentliyi tərəfindən milli mətbəxin tanıtılması və subsidiar layihələrin dəstəklənməsi, beynəlxalq festival və sərgilərdə ölkəmizin qida mədəniyyətinin təqdimatı, müəyyən turizm paketlərinin gastronomik səyahətlər istiqamətində hazırlanması Azərbaycanın gastronomik turizmin inkişafında müsbət hallara dair əsaslı nümunələrdəndir.

Azərbaycanda gastronomik turizmin inkişafına çətinliklər və maneələr yaradan amillər isə aşağıdakılardır[7,8]:

- **İnfrastruktur çatışmazlıqları:** Regionlarda gastronomik turizm üçün uyğun infrastruktur o cümlədən, restoranlar, kulinariya təcrübələri, məhsul emalı müəssisələri hələ tam formalaşmayıb.
- **Marketing və brendinq problemləri:** Milli mətbəxin beynəlxalq səviyyədə tanıtılması üçün daha sistemli marketing strategiyaları tələb olunur.
- **Standartların və keyfiyyətin təmin olunması:** Qida məhsulları, kulinariya xidmətləri və turizm paketləri beynəlxalq turizm müştərilərinin gözləntilərinə cavab vermək üçün uyğunlaşmalıdır.
- **Koordinasiya və idarəetmə məsələləri:** Turizm, kənd təsərrüfatı, mədəniyyət və regionların inkişafı arasında koordinasiyanın gücləndirilməsi olduqca vacibdir.
- **Dayanıqlı turizm riskləri:** Gastronomik turizm vasitəsi ilə böyük sayda turist gətirilməsi və yerli ekosistemə, kənd təsərrüfatına və mədəni irsə mənfi təsirlərin qarşısının alınması məsələləri mövcuddur.

Qeyd etmək lazımdır ki, hələlik respublikamızda gastronomik turizmin tam potensialı reallaşmamışdır, lakin bu sahədə perspektivli əsaslar mövcuddur və odur ki, həll olunmalı məsələlərə daha çox diqqət yetirilməlidir.

İnkişaf istiqamətləri və perspektivlər.

Azərbaycanda gastronomik turizmin inkişafı üçün bir sıra strateji istiqamətlər təklif olunur. Həmin istiqamətlər aşağıdakılardır[9,10]:

1. **Brendinq və beynəlxalq təbliğatın gücləndirilməsi.** Milli mətbəximizin xaricdəki festival, sərgi və turizm platformalarında daha fəal təmsil olunması vacibdir. Məsələn, 2025-ci ildə Azərbaycan "Best Culinary Destination" mükafatına layiq görülmüşdür.
2. **Regionlara yönəlmiş gastronomik marşrutların yaradılması.** Şəki, Qəbələ, Şamaxı, Qax kimi bölgələrdə yerli məhsullar, kənd evləri, kulinariya təlim-təcrübə mərkəzləri və qida festivalları təşkil edilməlidir. "Slow Food" modelinin tətbiqi kimi təşəbbüslər bu baxımdan çox önəmlidir.
3. **Turizm-kənd təsərrüfatı sinerjisinin gücləndirilməsi.** Yerli kənd təsərrüfatı məhsullarının (zərdablı ərzaq, yerli şərab, hətta "məhsulun turizmə çevrilməsi") turizm məhsuluna dönməsi təşviq edilməlidir.
4. **Peşəkar təhsil və sahə kadrlarının hazırlanması.** Gastronomik turizmdə xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə həm restoran sektoru, həm də turist bələdçiləri üçün müvafiq təhsil və təlim

proqramları genişləndirilməlidir. Məsələn, Turan Gastro Tourism Academy-nin fəaliyyəti bu istiqamətdə nümunədir.

5. Dayanıqlı və inklüziv turizm modellərinin tətbiqi. Qastronomik turizm layihələri sosial ədalət, mədəni irsin qorunması və ekoloji davamlılıq prinsipləri əsasında qurulmalıdır. Kənd yerlərində yaşayan icmaların bu prosesə daxil edilməsi olduqca vacibdir.

6. Texnologiya və rəqəmsal marketinqdən istifadə. Onlayn platformalar, sosial media, yemək turizmi yönümlü veb-saytlar və mobil tətbiqlər vasitəsi ilə turistlərə “qida təcrübəsi” yönümlü marşrutlar təqdim edilməlidir.

7. Hüquqi və idarəetmə çərçivələrinin təkmilləşdirilməsi. Dövlət səviyyəsində qastronomik turizmə dair strategiyanın hazırlanması, əlavə stimullaşdırma mexanizmlərinin (vergi güzəştləri, dotasiyalar) tətbiqi daha faydalı ola bilər.

Nəticə

Müasir turizm məkanında qastronomik turizm strateji sahə kimi önə çıxmaqla, turizm, kənd təsərrüfatı, mədəniyyət və regionların inkişafı arasında inteqrativ əlaqə qurmağa imkan verir. Azərbaycanda milli mətbəx, yerli məhsullar və regionların müxtəlifliyi bu istiqamətdə mühüm potensial təşkil edir. Qastronomik turizmin sosial-iqtisadi faydaları, gəlirlərin artması, regionların inkişafı, mədəni irsin tanıdılması sahəsində mühüm rol oynayır.

Belə ki, Azərbaycan kulinariya irsi (milli yeməklər, şirniyyatlar, içkilər) ilə olduqca zəngindir və bu, turizm üçün böyük unikal satış təklifi (USP) yaradır. Digər tərəfdən, qastronomik turizmə dövlət səviyyəsində strateji yanaşma mövcuddur, stratejiya sənədləri hazırlanır, qastronomik marşrutlar yaradılır, beynəlxalq təbliğat güclənir. Eyni zamanda “Slow Food” modeli və enoturizm (şərab turizmi) layihələri uzunmüddətli dayanıqlı turizm üçün olduqca perspektivlidir. Bundan başqa qastronomik turizm turizm gəlirlərinə və kənd yerlərinin iqtisadi inkişafına o cümlədən, məhsul çıxışına, kənd təsərrüfatının dəyərləndirilməsinə və iş yerlərinin açılmasına mühüm töhfələr verə bilər.

Əgər strateji planlar uğurla icra olunarsa, 2026-cı ildən sonra qastronomik turizm Azərbaycanda mühüm turizm istiqamətlərindən birinə çevrilə bilər.

- Enoturizm (şərab turizmi) və “slow food” marşrutları vasitəsilə ölkənin regionlarında (məsələn, Şəki, Qəbələ, Şamaxı, İsmayıllı) kənd turizmi canlana bilər.
- Qastronomik festival və kulinariya tədbirləri (yerli + beynəlxalq) turistlərin ölkəyə gəlməsində mühüm rol oynayacaq və brend dəyərini yüksəldə bilər.

Dövlət və özəl sektor arasında əməkdaşlıq (restoranlar, kənd təsərrüfatı, kulinariya mərkəzləri) güclənəcəyi təqdirdə, qastronomik turizm dayanıqlı gəlir mənbəyinə çevrilə bilər.

Lakin infrastruktur, keyfiyyət standartları, koordinasiya və marketinq kimi sahələrdə mövcud problemlər aradan qaldırılmalıdır. İrəliyə doğru baxdıqda, doğru strateji yanaşma və inteqrativ tədbirlər nəticəsində Azərbaycanda qastronomik turizm həm milli iqtisadiyyatın diversifikasiyasına, həm də dünya səviyyəli turizm təcrübəsinə çevrilə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. “Azerbaijan participates in Europe’s largest gastronomic tourism event” – AzerNews, 31 May 2024. [AzerNews](#)
2. “Azerbaijan’s gastro tourism showcased at Italian festival” – Report.az, 30 Sep 2024. [Report.az](#)
3. “Gastronomy Center to be opened in Azerbaijan’s Tugh” – APA, 6 June 2023. [Apa.az](#)
4. “Fuad Naghiyev: Development of gastro-tourism is one of our main goals” – Report.az, 17 Jan 2023. [Report.az](#)
5. “Gasro tourism turns into key direction of service sector” – AzerNews, 18 Jan 2023. [AzerNews](#)
6. “Azerbaijan presents its cuisine at National Geographic Traveller Food Festival 2023” – MTM.az, 18 Jul 2023. [MTM](#)
7. “Gastrotourism opportunities have been demonstrated in London” – State Tourism Agency of Azerbaijan, 17 Jul 2023. [Azerbaijan Tourism Agency](#)
8. “Turan Gastro Tourism Academy (TQTA)” – CTH Awards, Azerbaijan. [CTH Awards](#)

9. “Azerbaijan recognized as the “Best Culinary Destination” at the Global Tourism Forum 2025 in Brussels” – TourismBoard.az. [Azerbaijan Tourism Board](#)
10. Explore Azerbaijan “Food on Foot” Tour brochure, 2025.

UDC 658.5

**DEVELOPMENT DIRECTIONS AND PROSPECTS OF GASTRONOMIC TOURISM
IN AZERBAIJAN**

İbrahim Vugar Quliyev
Western Caspian University
İbrahim.quliyev@gmail.com

***Summary.**In practice, the growing demand of the population and tourists for cultural nutrition, as well as the strengthening interconnection between the environment, agriculture, and tourism sectors, has turned gastronomic tourism into an important development direction in many countries around the world. In Azerbaijan, the diversity of regions, cultural heritage, agricultural products, and national cuisine demonstrates that our republic has strong potential in the field of tourism. Today, the formation of tourism oriented toward cultural nutrition and national cuisine as a strategic direction for the country further highlights the relevance of our research topic. To achieve the set objectives, we examined the theoretical foundations of gastronomic tourism in Azerbaijan, its current state, socio-economic significance, problems, and future development prospects.*

***Keywords:** gastronomic tourism, agriculture, tourism connection, Azerbaijani cuisine, tourism strategy.*

УДК 658.5

**НАПРАВЛЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГАСТРОНОМИЧЕСКОГО
ТУРИЗМА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ**

Вугар Ибрагим Гулиев
Западно-Каспийский Университет
İbrahim.quliyev@gmail.com

***Резюме.**Как показывает практика, растущий спрос населения и туристов на культурное питание, укрепление связей между окружающей средой, сельским хозяйством и туристическим сектором превратили гастрономический туризм в важное направление развития во многих странах мира. Разнообразие регионов, культурное наследие, сельскохозяйственная продукция и национальная кухня Азербайджана свидетельствуют о наличии у нашей республики выдающегося потенциала в сфере туризма. Сегодня важность формирования культурного питания и туризма, ориентированного на национальную кухню, как стратегического направления для страны вновь актуализировала тему нашего исследования. Для достижения поставленной цели в ходе исследования были рассмотрены такие вопросы, как теоретические основы гастрономического туризма в Азербайджане, его современное состояние, социально-экономическое значение, проблемы и перспективы развития.*

***Ключевые слова:** гастрономический туризм, сельское хозяйство, туристические связи, азербайджанская кухня, стратегия туризма*

Redaksiyaya daxilolma: 20.08.2025

Çapa qəbul olunma: 15.11.2025

